

Postup Slovenskej republiky vo vzťahu k pristúpeniu alebo nepristúpeniu k revízii Medzinárodných zdravotných predpisov z roku 2024

Medzinárodné zdravotné predpisy (IHR) sú právne záväzný nástroj Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO), ktorého cieľom je zabezpečiť prevenciu, detekciu a koordinovanú reakciu na cezhraničné ohrozenia verejného zdravia. Slúžia na ochranu globálneho zdravia pri zachovaní minimálnych obmedzení pre medzinárodný pohyb osôb, tovarov a služieb.

Posledná revízia Medzinárodných zdravotných predpisov (ďalej len „IHR2024“), prijatá na 77. Svetovom zdravotníckom zhromaždení v máji 2024 nadobudne platnosť pre SR automaticky, pokiaľ SR formálne nevyjadrí výhradu alebo odmietnutie najneskôr do 19. marca 2026.

Revízia IHR2024 zahŕňa zavedenie novej kategórie varovania v prípade pandémie – tzv. „pandemický núdzový stav“, a zároveň posilňuje princípy solidarity a rovnosti prostredníctvom rozšírenej spolupráce medzi členskými štátmi navzájom, ako aj medzi členskými štátmi a Svetovou zdravotníckou organizáciou (WHO) v rámci fázy „pripravenosti“. Zároveň sa touto revíziou zriaďujú Výbor pre núdzové situácie (Emergency Committee), koordinačný finančný mechanizmus a Výbor zmluvných štátov pre implementáciu Medzinárodných zdravotných predpisov prijatých v roku 2005.

Dňa 15. januára 2025 prijala vláda SR k Správe o činnosti splnomocnenca vlády SR pre preverenie procesu riadenia a manažovania zdrojov počas pandémie COVID-19 pri príprave Globálnej Pandemickej dohody a Medzinárodných zdravotných predpisov Uznesenie, v ktorom ministri zdravotníctva, ministri spravodlivosti a ministri zahraničných vecí uložila povinnosť vyhodnotiť návrh znenia poslednej revízie textu Medzinárodných zdravotných predpisov, preskúmať odborné a právne aspekty odmietnutia týchto predpisov a predložiť na rokovanie vlády návrhy možností v súvislosti s možným odmietnutím Medzinárodných zdravotných predpisov s vyhodnotením rizík pre Slovenskú republiku, s termínom splnenia do 30. júna 2025. Toto vyhodnotenie, súčasťou ktorého bolo konštatovanie, že dohoda na úrovni gestora a spolugestorov nebola dosiahnutá, vzala vláda SR na vedomie dňa 02. júla 2025.

Za oblasť zdravotníctva nebolo poukázané na žiadne riziká prijatia revízie IHR z roku 2024 pre SR. S ohľadom na závažnosť identifikovaných rizík prijatia IHR2024 zo strany Ministerstva spravodlivosti SR predložilo Ministerstvo zdravotníctva SR iniciatívny materiál, ktorého cieľom bolo zabezpečiť nezávislé odborné právne stanoviská k poslednej revízii textu IHR 2024 ustanovizní vykonávajúcich vzdelávaciu a vedeckú činnosť, ako aj nezávislé odborné právne stanovisko Ústavu štátu a práva Slovenskej akadémie vied.

Ministerstvo zdravotníctva SR požiadalo najmä o preskúmanie právnych aspektov a identifikovanie prípadných rizík pre Slovenskú republiku, osobitne pre prípad prijatia a osobitne pre prípad odmietnutia poslednej revízie textu Medzinárodných zdravotných predpisov prijatých v roku 2024, s prihliadnutím na schválené Rozhodnutie Rady (EÚ) č. 2025/1129 z 26. mája 2025, ktorým sa členské štáty vyzývajú, aby v záujme Európskej únie akceptovali revíziu Medzinárodných zdravotných predpisov (2005) bez výhrad.

Odborné právne stanovisko bolo Ministerstvu zdravotníctva SR doručené zo strany Univerzity Komenského v Bratislave, Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, pričom stanovisko Ústavu štátu a práva Slovenskej akadémie vied nebolo vypracované z dôvodu odlišného tematického zamerania výskumu vedeckých pracovníkov Ústavu.

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave odporúča, aby MZSR „*iniciovalo predbežnú medziodborovú konzultáciu so zástupcami rezortov a profesijných komôr o možných legislatívnych dopadoch IHR 2024. Takýto dialóg by mohol vytvoriť základ pre budúcu prípravu národného akčného plánu implementácie predpisov WHO s dôrazom na posilnenie právnych istôt a dôvery verejnosti v štátne inštitúcie.*“

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave vo svojom právnom stanovisku upozornila na závažné riziká modelu „zdieľaného vlastníctva“ zdravotných produktov, najmä na neurčitosť úpravy IHR 2024 a absenciu jasných limitov zásahov do práv duševného vlastníctva, čo môže viesť k právnej neistote, sporom a oslabeniu motivácie investovať do výskumu. Zároveň poukázala na možné kolízie medzi systémom WHO a režimom ochrany duševného vlastníctva podľa WTO/TRIPS, vrátane rizika porušenia obchodného tajomstva a zodpovednosti za jeho zneužitie s tým, že medzi uvedenými dvoma systémami neexistuje spoločný orgán na riešenie sporov, čo vytvára riziko právnych kolízií. Fakulta upozornila aj na možný konflikt medzi medzinárodnými záväzkami a vnútroštátnou či európskou legislatívou, najmä v kontexte ochrany obchodného tajomstva, regulácie transferu technológií a rešpektovania základných práv garantovaných Chartou základných práv EÚ, ktorý môže viesť k zneužitiu know-how alebo k nejasnostiam v prípade porušenia dôverných údajov. Ďalej upozornila na možné porušenie princípov hospodárskej súťaže a suverenity Slovenskej republiky, keďže mechanizmus núteného odberu produktov určených WHO by mohol zasiahnuť do základných princípov Ústavy SR (čl. 1 ods. 1, čl. 35 ods. 1, čl. 55 ods. 1 a čl. 12 ods. 1 a 2). Prenos rozhodovacích právomocí o obstarávaní a distribúcii liekov na WHO by podľa fakulty predstavoval výkon verejnej moci medzinárodným subjektom bez ústavného rámca a v prípade jeho trvalosti by si vyžadoval ústavný zákon podľa čl. 7 ods. 2 Ústavy SR. Povinnosť odoberať produkty len od vybraných subjektov by mohla obmedziť hospodársku súťaž, narušiť rovnosť podnikateľov a byť v rozpore s právom EÚ aj zákonom o verejnom obstarávaní. Centrálne pridelovanie výrobných a distribučných práv by zároveň mohlo odporovať princípom sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky a zákazu diskriminácie. Fakulta zároveň upozornila na rozpor medzi formálne nezáväzným charakterom odporúčaní generálneho riaditeľa WHO pri vyhlásení pandemického núdzového stavu a zmenou čl. 13 ods. 9, ktorá tieto odporúčania pre štáty formuluje ako záväzné. Ak by takéto

odporúčania obsahovali opatrenia výrazne zasahujúce do ľudských práv (povinné očkovanie, obmedzenie pohybu osôb), štát by ich musel rešpektovať pod hrozbou porušenia medzinárodného záväzku, čím by síce formálne nestratil suverenitu, no fakticky by sa jej v tejto oblasti vzdal.

Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach nezaujala všeobecné záverečné stanovisko, ale k jednotlivým oblastiam sa vyjadrila formou čiastkových záverov; všeobecnejší charakter má jedine záver PFUPJŠ pre oblasť medzinárodného práva avšak, bez záverečného odporúčania. *(„Medzinárodné zdravotnícke predpisy (2005) sú záväzné pre Slovenskú republiku. Ich vynútiteľnosť nie je explicitne upravená. Za tým účelom sa uplatnia štandardné nástroje medzinárodného práva, napr. v podobe pozastavenia hlasovacích práv v Zdravotníckom zhromaždení, v krajnom prípade vylúčenie z organizácie. Zmeny Medzinárodných zdravotníckych predpisov z roku 2024 boli schválené Zdravotníckym zhromaždením v súlade s Ústavou WHO. Vo vzťahu k väčšine zmluvných štátov sa tieto zmeny stali záväznými dňom 19. septembra 2025. Vo vzťahu k Slovenskej republike doposiaľ záväzné nie sú. Slovenská republika môže odmietnuť zmeny Medzinárodných zdravotníckych predpisov z roku 2024 alebo uplatniť voči nim výhrady v lehote do 19. marca 2026. Ak tak neučiní, stanú sa záväznými pre Slovenskú republiku dňa 19. septembra 2026“).*

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici má v zmysle svojho záverečného zhodnotenia za to, že *„zmeny Medzinárodných zdravotných predpisov, prijaté rezolúciou WHA, môžu predstavovať významné riziká pre suverenitu Slovenskej republiky, právnu istotu a ústavne garantované práva občanov. Rozšírenie právomocí riaditeľa WHO, neurčitosť právnych pojmov, automatická záväznosť zmien bez ratifikácie parlamentom a potenciálne finančné záväzky bez súhlasu Národnej rady SR sú v rozpore so základnými princípmi slovenského ústavného poriadku. Prijatie navrhovaných zmien by znamenalo oslabenie ústavne garantovanej suverenity Slovenskej republiky, narušenie princípu právnej istoty a transparentnosti, vznik finančných a právnych záväzkov bez súhlasu parlamentu, a potenciálny zásah do základných práv občanov prostredníctvom opatrení vyhlasovaných orgánom, ktorý nie je podriadený vnútroštátnej kontrole. Z týchto dôvodov navrhujeme, aby Slovenská republika predmetné zmeny odmietla prijať. Uplatnenie výhrad nie je dostatočnou zárukou ochrany suverenity SR, keďže nemá odkladný účinok a existuje riziko, že výhrady nebudú ostatnými stranami akceptované“.*

K záväznosti a dôsledkom rozhodnutia Rady (EÚ) č. 2025/1129 z 26. mája 2025, ktorým sa členské štáty vyzývajú, aby v záujme Európskej únie akceptovali zmeny Medzinárodných zdravotných predpisov (2005) bez výhrad, **Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave** uviedla, že rozhodnutie Rady EÚ 2025/1129 je formulované ako nezáväzná výzva („invited“), pričom vyjadrenie súhlasu so zmenami zostáva v právomoci členských štátov, keďže EÚ nie je zmluvnou stranou a ani sa ňou podľa práva EÚ a pravidiel WHO nemôže stať. Zdôraznila tiež, že ochrana verejného zdravia nepatrí medzi výlučné ani spoločné právomoci EÚ. Podobne **Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici** uviedla, že podľa čl. 168 ZFEÚ má EÚ v oblasti verejného zdravia len podpornú a koordinačnú právomoc, nemôže nahrádzať ani sankcionovať členské štáty, a preto rozhodnutie

Rady EÚ nemá záväzný, ale iba politický charakter, pričom Slovenská republika nemôže byť sankcionovaná za jeho odmietnutie, keďže prijatie alebo neprijatie zmien Medzinárodných zdravotných predpisov patrí do výlučnej právomoci členských štátov.

Pokiaľ ide o prijímanie IHR 2024, **Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici** upozornila, že z medzinárodnoprávneho hľadiska je potrebné preskúmať, či bol dodržaný článok 55 ods. 2 IHR (2005), ktorý vyžaduje oznámenie návrhov zmien všetkým zmluvným štátom najmenej štyri mesiace pred zasadnutím Svetového zdravotníckeho zhromaždenia. **Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave** s odkazom na materiál, ktorý vzala vláda Slovenskej republiky na vedomie (UV-19908/2025) poznamenala, že táto podmienka splnená nebola s tým, že v prípade pravdivosti tohto tvrdenia možno podľa nej uvažovať aj o zásadnom porušení predpisov WHO, ktoré by mohli mať za následok neplatnosť prijatia zmien Medzinárodných zdravotných predpisov.

Ku dňu 1. marca 2026 IHR 2024 formálne odmietlo, podľa článku 59 (1) IHR 2005, spolu 11 krajín, ktorými sú: Argentína, Spojené štáty americké, Taliansko, Izrael, Rakúsko, Brazília, Kanada, Česká republika, Nemecko, Holandsko a Filipíny.

Vzhľadom na možné pochybnosti z ľudsko-právneho a ústavnoprávneho hľadiska, Ministerstvo zdravotníctva SR predkladá návrh uznesenia, ktorého prijatím vláda SR vyjadrí súhlas s notifikáciou odmietnutia revízie Medzinárodných zdravotných predpisov z roku 2024 prijatej Sedemdesiatym siedmym Svetovým zdravotníckym zhromaždením prostredníctvom rezolúcie WHA77.17 z 1. júna 2024, o ktorej generálny riaditeľ Svetovej zdravotníckej organizácie informoval dňa 19. septembra 2024, v súlade s článkom 22 Ústavy Svetovej zdravotníckej organizácie, ako aj s článkom 59 (1) a článkom 61 Medzinárodných zdravotných predpisov (2005).